

Марко Вуковић

# **ДИВЉИ КАМЕН**

Дом омладине Зајечар  
2005.

## **ПОСЛЕ СВИХ ЛОМАЧА**

*По Свѣтиславу Савићу*

И ја бих хтео  
У тај пепео

# **ПРЕД ПРАГОМ**

## ГРУДВА

Кроз разданицу истрошен  
Као раскречено перо  
Клатим се у ходу

Напуштам нашминкане приче  
Као леденица углачан  
Шакама од чуда

Сунце зарива зубе  
У смрзли мутљаг  
Око на око не сводим

Пеку смрзотине скорашњице  
А варалица топло лиже  
И ситну белину сопства

Али надрастам сваку жуч  
Безнадицу у зери свести  
Надрастам тачку слома

Још увек ми се вене  
Широко отворених џепова  
Надају неком нечем

## ПОВРАТАК

Није ме препознала  
Капија травом запретена

Мршти се и надвратник  
Гарава кућна већа

Прилазим липи коротно  
Стара гранама цвокоће  
На крст ми прихвата чело

Шушти ми како мајевима  
Цвет јој на тамјан мирише

И да и слане сузе  
Понекад могу да надоје  
Веру очајника

## ЗМИЈА

Узалуд је чуваркућа  
На басамку трулом  
Кошуљу остављала

Наду своју последњу  
Дарове никоме

Са љуте коприве  
Из њене крви никле  
Капљица росе трепне:  
Дуго нас је чекала

Морала је за нама  
Својом смрћу  
Двери да заклопи

## **КУЋА**

На рудинчици изнад света  
Раскућевина укривена  
Као на гробу дивљи камен

Бивша сувота пепелиште  
Раскровљена ме дочекује  
Својим широким зидовима

Самштина сипар и лотиња  
Пустара соковима дома  
Изнутра је себе разјела

Оданде сјаје одзвездине  
Зова показује витко бедро  
Гар се са камена церека

Болно је преко овог прага  
Преко границе између  
Сеобара и скрашеника

## КЊИГА

*Мирку Демићу*

На тавану на стану  
Злодуха и нечисти  
Измрзла и недопрла

Коначности сведок  
Сачекује ме мученица  
Бесанана у грцају

Настањују је расковане  
Оједене неме речи  
Скорупљене измислице

Неразглобљена у загрљају  
Изнутра нераздувана  
Пупак ми развезује

Мишеви јој прича ми  
Оба крила охромили  
Није могла да ме стигне

## ЈАБУКА

Над овом самоћом  
Једна се грана надвила  
Нуди ми јабуку браницу

По њој прашина попала  
Али небесно сјаји  
И животну боју има

Уста ми се отапају  
Грло пљувачком облажем  
А рука ми задрхтава

О кад ме не би преварила  
Кад ме бар она не би  
С масним црвом дочекала

## ПЕЛЕНА

Гледа нас како нокте  
Сејемо по јаругама  
И вододеринама

У збеговима пећинским  
Набијена на сталактите  
Наше би грехе да понесе

Покајнички на почетак  
Путевима које су нам  
Међе одавно појеле

Само је она свесна  
Да је једина бела застава  
Која не значи предају

# **ПРЕДВАТРИШТЕМ**

## **КЛИН**

Под женетргом  
У утроби куће  
Испалог из рогова  
Налазим га зарђалог

Коначно разумем приче  
О великим ватрама  
И најездама громовника  
На длану рђом исписане

Прве ми кишне капи  
Налажу да га чувам

За нови кров  
Ил посну чорбу

## СЛАНИК

Сланик нам је устукнуо  
Кућевник остављени  
У земљу се повукао

Увређени погорелац  
Са мравима се сродио  
Као криви стећак стоји

Бездоман га дохватам  
Земља се чомрга  
Крца лубина пода

Иловача у једном тасу  
У другом гњилеж и трулеж  
Као дубоке очи слепца

Теразије у дрхтавој шаци  
Клате се над четири понора  
Около овог темеља

## СТОЛИЦА

Одбаченој столици  
Између задигнутих ногу  
Паук лови залогаје

Из расточеног мяса  
Жижак јој дроби  
Причу о пропадању

У напуштеној страћари  
Никоме потребна  
Секири се нада

Да се у ватри  
Муке прекрате

## ЈАГОДА

Оданде из ћошка  
Где смо некад орахе бацали  
Срамежљиво провирује

Као стидљивица  
Када те погледа  
У наручју малаксала

Као сведок-траг  
Који си угризом  
На сиси оставио

Подсећа те црвена  
Да још има боја  
У гаравом свету

## **РУЖА**

И њу су преварили  
Како у вази  
Може да се живи

Зато док пупољ раскриљује  
У немуштом уху ларма  
Сваки покрет латица

Опадају ноћу кришом  
Као северац фијучу  
Пре него тешко тресну

Мене у несаници прену

Ујутру ми ружа намигује  
И показује снажне бодље

## **ЖИШКА**

Хучи ветар знам  
Промаја је распирује  
Трепуће невидимо

Звездама намигује  
А мени ћућори  
Језиком пуцкетавим

Овде на огњишту  
Жарно је сунце  
Твога подземља

## БАКРАЧ

Чуо сам да је одавно пукао  
Ил ми се у сну дојавило

Говорило се да је кроз плоче  
Угледао небо и просто  
Данце се одвалило

Неки старији људи коре  
Да је тако морало бити

У кишници се кажу  
Звезда огледнула  
На велики празник

**ПРЕД СОБОМ**

## МАХОВИНА

Срасла је са зидином  
А са њом стално ћути

На себе навукла  
Хладни мир севера  
Под себе  
Влагу туге самотне

Целога свог живота  
Тако се учи стрпљењу

И можда је ни ја  
Не бих приметио  
Да не подсећа  
На мене

## ЛУБЕНИЦА

Раскришкао ме бол  
И трагови зуба казују  
Поједено ми је срце

Као сагореле сузе  
Црна су семца у низу  
Једино неотргнуто моје

Када и њих прождреш  
У тебе ће се загледати  
Беле и кржаве празнине

Постаћу смежурана кора  
По несаници разбацана  
Срцу да се не донада

## ОГЛЕДАЛО

*Милицы и Јелени*

Звонки звук прскања  
Горко у грлу стежем  
Али пред оком пуца  
И ко сам и шта сам

Тек си ме начела ноктом  
А сребрина се круни  
Као крљушт беласа се  
Дробим се унутра

Страћара је у мени  
А ја у прашњавом  
Промајном дому паукова  
Заодевен тамом и мемлом

У мраку се нико не огледа  
Обично сам крто стакло  
Мусаво

## СТРАХ

Роварим по сећањима  
Нервозно сисам непца  
У себе се повлачим

Унутра врани дрхтеник  
Прогоретине и крш  
Расеклине ук и кад

Али облачим лице спокоја  
Искорачујем десном већом  
Наизглед мудријашим

Тек ако дозволим неком  
Да ми се у око загледа  
Открићу колико се плашим

## ПИШТАЉКА

Из привида створена  
Ова кућа без речи  
Моја је тамница

Куглица то сам ја  
На издржљиву меру  
Сведена самоћа

Тачка полаза ил краја  
Тешка мрвица страха  
Измождена анонимност

Стасавао на омазицама  
Унутра још треперим  
Познајем сопствени мраз

## ГРМКА

Магла сва од очаја  
Носи ме блатног мрког  
Мртвог за усхићења

Све речи прихрањиване  
Нискостима глупостима  
Воздигле се до муклог трона

Ускопрцала се писмена  
Распустошиле кованице  
Полуделе од немости

За калпаком ове вршкаре  
Ни јавке ни јаука  
Горди умор ко камен

На прагу у јутро мним  
Не знам из које крошње  
Маглу цепа кукувија

## **БОР**

У славском прочељу седи  
Благотом у очима  
Погледава ме грешног

Из сваке бразде  
Смоласто млеко потекло  
Бисерни оставило траг

У зеленим шакама  
Преврће бројанице  
На сеновитом крилу

Па ми миром од смоле  
Дотиче чело браду  
И оба образа

Да миран сан  
И у мене уђе

## ВОДЕНИЦА

Разлудело се витло  
И у тмолем мраку лобање  
Опет чекета самоћа

Радост и јадна нада  
Питомина и благост  
Врпоље се у кошу

Усипају се врвежно  
У црно ждрело камена  
Крајње таложиште

Из спојених дланова  
Из раденичког мучњака  
Згуру од лица подижем

Жено ево главу ти  
На десно раме спуштам  
Образ уз образ прислањам

Осети страхни хук

## **УМЕСТО ЭПИЛОГА**

## **ЖЕНА**

*Эки*

Кроз кључаоницу  
Из пукотина пода  
Кроз капке под засунима  
Увлачи се у дрхтавицу

Раздерином ума  
Врлетним ледницима  
До пукотине осмеха  
На пепелу расте и зри

На увиру страшном  
Крај загаслог ватришта  
Са северцем у очима  
Да стане изнад посртања

Да нам се кућа не раздуvari

## Поезија концентричних кругова

Уколико бисмо покушали да у најкраћим цртама представимо поетички профил *Дивљег камена*, четврте песничке књиге Марка Вуковића (1975), нагласили бисмо усмереност њене уметничке интенције ка успостављању, ка оживљавању запостављеног, па и загубљеног дијалога са простором завичајности. Но, овај простор завичајности не треба само повезивати са простором чистог носталгично-емпиријског искуства, већ га понајпре треба схватити као унутрашњост субјекта која у себи баштини дубље слојеве надличног памћења. У питању су они метафизички слојеви које једино песнички језик може интуитивно да осети, да их препозна и кроз песнички чин досегне, оживи и угради у структуру бића. Отуда *Дивљи камен* превазилази тематизовање тек једног повратка родном дому, и прераста у онтолошку потребу за открочењем оних *архетипских* наноса притајених у бићу, обнављајући истовремено својим стилско-изражајним и мелодијским средствима на поетичком нивоу везу са језичко-имагинативним типом песништва у српској традицији. Обновитељски принцип ове посвећености *родној* димензији видљива је и у самој структурној уређености књиге која својом концепцијом доследно указује на поступно самоосвешћење песничког субјекта, и то управо на основама оних вредности које сежу до исходишних корена самог бића.

Састављен из четири поглавља («Пред Прагом», «Пред ватриштем», «Пред собом» и «Уместо епилога»), *Дивљи камен* свој лирски говор започиње *прасликом* повратка опустелом и запуштеном дому. У средишту Вуковићевог песничког поступка садржан је однос песничког субјекта према, углавном, архетипским координатама своје завичајности, представљајући се уједно не толико као индивидуални, субјекатски доживљај, већ пре као призивање архетипске ситуације, чиме стихови почињу да пројектују шири значај и смисао почетног мотива. Песнички говор тиме постепено губи облик исповедно-драматизујуће перцепције и релације према емпиријском завичају, и поприма обресе симболичког, консеквентнијег враћања песничког субјекта својим *родним* коренима.

Сама структура књиге могла би се можда најпрецизније и најпластичније представити сликом *концентричних кругова* у којој сваки наредни циклус песама представља поетски круг унутар оног претходног, сажимајући притом поетски глас, поетску свест на крајњу тачку епифанијског поентирања. Вуковићева концепција књиге развија певање од почетних спољашњих, емпиријских, до унутарњих, интуитивних простора песничког субјекта, чији глас допире кроз симболичке и језичке слојеве колективне традиције и надличног живота. Она читаоцу открива, заправо, постојање поетичке заокружености унутар које структурална уређеност суштински кореспондира са проблемским језгром књиге, а истовремено и са песничким изразом и језичко-стилским нивоом стихова.

У првом циклусу песама, «Пред прагом», уводи се основни мотив ове књиге, мотив *повратка* родној кући, који ће, међутим, до краја књиге доживети симболичко преобликовање. У овом кругу песама топоси завичајног дома (кућа, змија чуваркућа, књига) успостављају са песничким субјектом фингирани, драматизујуће-персонификовани дијалог, у којем свака песма представља интуитивно препознати део родне реплике. Наслућујући и своју улогу у замирању властитих корена, повратак завичајном тлу не може протећи безболно и отуда у стиховима пуно емоционалног набоја, у амбивалентном распону од осећања носталгије, до кривице и бола, до неизреченог кајања које јасно извире из Вуковићевих стихова, било да се изражавају посредством архетипских симбола попут «родне куће», на пример: «Пустара соковима дома/ Изнутра је себе разјела.../ Болно је преко овог прага/ Преко границе између/ Сеобара и скрашеника» («Кућа»), или, рецимо, «змије чуваркуће»: «Дуго нас је чекала// Морала је за нама/ Својом смрћу/ Двери да заклопи» («Змија»).

Док у првом циклусу простор којим се песнички глас и песничка свест крећу носи ознаку спољашњег простора, простора *пред прагом*, дотле други круг песама напушта емпиријско-носталгични простор завичајности, и прекорачујући *праг* куће залази у њену унутрашњост. Из додира песничког субјекта са простором «Пред ватриштем», настају стихови који у себи носе умањени емоционални набој, али стога предочавају заводљиву моћ интуитивне спознаје. Интуитивно препознајући и откривајући симболичке вредности унутрашњости *куће*, као и суштину одређених тачака-ослонаца као носилаца традиције, било да пева о «клину»: «Коначно разумем приче/ О великим ватрама/

И најездама громовника/ На длану рђом исписане» («Клин»), или о «сланику»: «Теразије у дрхтавој шаци/ Клате се над четири понора/ Около овог темеља» («Сланик»), песнички субјект наслућује мистичне нити и метафизичку структуру своје родне димензије: «Овде на огњишту/ Жарно је сунце/ Твога подземља» («Жишка»).

Трећи круг Вуковићевог певања залази још дубље у унутрашњост, овога пута загледајући психолошку и емоционалну унутрашњост самог лирског субјекта. Говор лирског субјекта у циклусу «Пред собом», заправо је окренут властитом душевном и осећајном извору, и представља лирско-интроспективни *час анатомије* сопствених дубина. Притом, ово самопосматрање и самоспознаја природно произилазе из претходних циклуса, из увида досегнутих поетским ходом кроз претходне просторе завичајности. Процес *повратка* се, тако, овим кругом песама окренутих бићу песничког субјекта, не прекида, већ се консеквентно наставља самоиспитивањем скривених интимних структура. Песнички говор тиме се представља, заправо, као корак враћања коренима кроз себе, доводећи до спознаје било душевног немира: «Жено ево главу ти/ На десно раме спуштам/... Осети страхни хук» («Воденица»), било унутарњег расула: «У себе се повлачим// Унутра врани дрхтеник/ Прогоретине и крш/ Расеклине ук и кад» («Страх»), или пак откривајући урушени идентитет бића: «Дробим се унутра// Страћара је у мени/ А ја у прашњавом/ Промајном дому паукова/ Заодевен тамом и мемлом» («Огледало»). Инвентивним коришћењем архаичне лексичке грађе и неологизама повратак завичајним просторима уједно се симболички преображава у субјекатско самоосвешћивање кроз проналажење наслага *родног* језичког памћења.

Рекло би се да вредност поетичке осмишљености Вуковићеве књиге почива у складно успостављеном сагласју њеног проблемског аспекта, структурне уређености и језичко-стилске артикулације. Јер, пратећи линију повратка песничког субјекта својим завичајним просторима, односно, повратка коренима кроз понирање у архаичне слојеве сопственог бића, кроз језичко откривање наноса колективно несвесног, чије се пулсирање пластично дочарава певањем кроз *концентричне кругове*, књига бива приведена крају последњим поглављем, «Уместо епилога», објављујући својом једином песмом («Жена»), ону завршну, средишњу тачку поентираног смисла, онај центар увирања *кругова*. «Жена» представља, тако, исходну тачку

овог концентричног певања, и будући да затвара *прстенасту* структуру књиге, алудира на повратак *прапочетку*, повратак пранастанку и *жени* као смислу вечне креације и функцији исконске обнове: «На пепелу расте и зри// На увиру страшном/ Крај загаслог ватришта/ Са северцем у очима/ Да стане изнад посртања// Да нам се кућа не раздувари». Овим се Вуковићев песнички поступак сужавања песничке свести, односно, поступак центрипеталног концентрисања субјекатског повратка и трагања за коренима и замућеним идентитетом, своди на ону упоришну тачку која наговештава женски/матернални принцип живота и постојаности. Простор завичајности почетно одређен свесним, емпиријско-носталгичним референцама, увире ка дубљим, архетипским просторима субјекта, ка наносима колективно несвесног, стваралачким чином преображавајући се у лирску спознају и поетски доживљај *праслике* почетка.

Овако остварену поетичку концепцију упечатљиво артикулише Вуковићев песнички израз који својом језичко-стилском особеношћу доследно подражава концентрично понирање песничког субјекта ка интимним и архетипским *родним* просторима. Одликујући се сажетом структуром песама, суспрегнутошћу израза и интуитивношћу песничке свести, поезија *Дивљег камена* изграђена је на трагу стварања В. Попе, док с друге стране стихови пуни неологизама и изгубљене старинске лексике («самштина сипар и лотиња», «врвежно», «чомрга», «дрхтеник», «ук и кад», «мучњак», и сл.), призивају архаичну атмосферу и, везујући се понајпре за архетипске слојеве бића, естетски утисак Настасијевићеве поезије. Они призивају и звук Настасијевићеве «матерње мелодије», али тек оне у «настајању», у првобитној верзији, не и у њеној језичкој оживљености. Тиме песнички израз својом стилском особеношћу и функционалним језичким средствима, и семантички и мелодијски оваплоћује проблемску, поетичку интенцију књиге. Оваплоћује повратак архетипској *завичајности*, свом праисходишту садржаном једино у језику, досегљивом једино кроз поезију, метафорички уједињујући трансцендентне родне просторе са поезијом, а органску са метафизичком димензијом: «Неразглобљена у загрљају/ Изнутра нераздувана/ Пупак ми развезује» («Књига»).

Евидентно сазрела поетичка «тежина» Вуковићевог *Дивљег камена* доноси једну поетско-језичку *дивљину* савременој српској поезији. Доноси песнички израз који ври од неизречених и неизрецивих језичких наслага присутних дубоко у бићу: «Ускопрцала се писмена/

Распустошиле кованице/ Полуделе од немости» («Трмка»), сугестивно преузимајући симболичку функцију изражавања тајанствене, мистичне мисије откривања различитих облика феномена завичајности и присуства оних притајених архетипских слојева у корену идентитета.

Ђорђе Деспић

## **О ПЕСНИКУ**



**Марко Вуковић** рођен је 1975. године у Крагујевцу.

Објављене књиге песама:

*Тешко је време*, издање аутора, 1994.

*Иза осмеха*, Студентски културни центар, Крагујевац, 1998.

*Расрчуће*, Књижевна омладина Србије, Београд, 2000.

Ради и преживљава у Крагујевцу.

## Садржај

После свих ломача.....	5
------------------------	---

### ПРЕД ПРАГОМ

Грудва.....	9
Повратак.....	10
Змија.....	11
Кућа.....	12
Књига.....	13
Јабука.....	14
Пелена.....	15

### ПРЕД ВАТРИШТЕМ

Клин.....	19
Сланик.....	20
Столица.....	21
Јагода.....	22
Ружа.....	23
Жишка.....	24
Бакрач.....	25

### ПРЕД СОБОМ

Маховина.....	29
Лубеница.....	30
Огледало.....	31
Страх.....	32
Пиштаљка.....	33
Трмка.....	34
Бор.....	35
Воденица.....	36

### УМЕСТО ЕПИЛОГА

Жена.....	39
Ђорђе Деспић: Поезија концентричних кругова.....	41
О песнику.....	51

Издавач  
ДОМ ОМЛАДИНЕ ЗАЈЕЧАР

За издавача  
ПЕРИСЛАВ ДУЦИЋ

Уредник  
ЂОРЂЕ ДЕСПИЋ

Прво издање

Тираж 400